skog+
landskap

09 10 glimt

Flere arter og ny kunnskap om maur i Norge

Av Torstein Kvamme

Portrett av fire kjente norske arter av underslekten "Kløftehodema", som tilhører slekten skogmaur. Foto: Karsten Sund

Stadig flere maurarter oppdages i Norge. Den første oversikten over maur i Norge er fra 1880 og inneholder beskjedne 16 arter. I dag kjenner vi totalt 54 utendørslevende arter. Så sent som i 2008 ble to arter oppdaget, nye for Norges fauna. I tillegg til de etablerte utendørslevende artene kommer arter innført med menneskelig aktivitet.

Flere grunner til økningen i antall arter

Grunnen til at vi i dag kjenner flere arter er:

- Målrettet søk etter uoppdagede arter. Artene er ikke nødvendigvis nye i betydningen nyankommet hit, men de har ikke vært registrert tidligere.
- Bedre taksonomisk kunnskap gir flere arter. Arter som tidligere ble regnet som en art er splittet i flere arter i takt med forståelsen av hva som er arter. Eksem-

pelvis ble sukkermaur (*Lasius niger*) splittet i 2 arter av tyskeren Bernhard Seifert i 1991.

- Oppklaring av gamle feilbestemmelser. Den vanligste feilen i studiet av insekter er at arter identifiseres feil på grunn av det høye antallet som finnes. Det er derfor nødvendig å bevare prøver av funn i samlinger.

Hvor mange maurarter finnes i Norge?

Hvis vi sammenligner maurfaunaen i Norge med den i Sverige, kan vi få en idé om hvor mange arter vi reelt har. I Sverige er det per i dag kjent 75 utendørs arter. I tillegg kommer 19 arter som er funnet innført eller som lever innendørs. Det er derfor rimelig å regne at vi har 70 arter eller til og med mer i Norge. Det er sikkert uoppdagede arter også i Sverige.

Ikke kontinuerlig utbredelse

Noen av de artene som er funnet i Norge de senere årene må vi til Sørøst-Sverige for å finne nærmeste lokalitet av. Dette er til dels økologisk krevende arter som "gul kalkengmaur" (*Lasius carnolicus*) og "sotstokkmaur" (*Camponotus vagus*). En art som er foreslått å kalles "firflekkmaur" (*Dolichoderus quadripunctatus*) er kjent fra Syd-Tyskland som nærmeste funnsted. At artene ikke har kontinuerlig utbredelse, men finnes i områder langt fra hverandre kan tyde på at forekomstene hos oss er overlevninger fra varmere perioder, såkalte varmerelikter.

Lokalt kan spredning foregå ved at maur vandrer på sine ben. Spredning av maur over lengre distanser skjer ved at dronninger og hanner svermer. Det er bare dron-

RETURADRESSE:

Skog og landskap,
Postboks 115,
1431 Ås

B

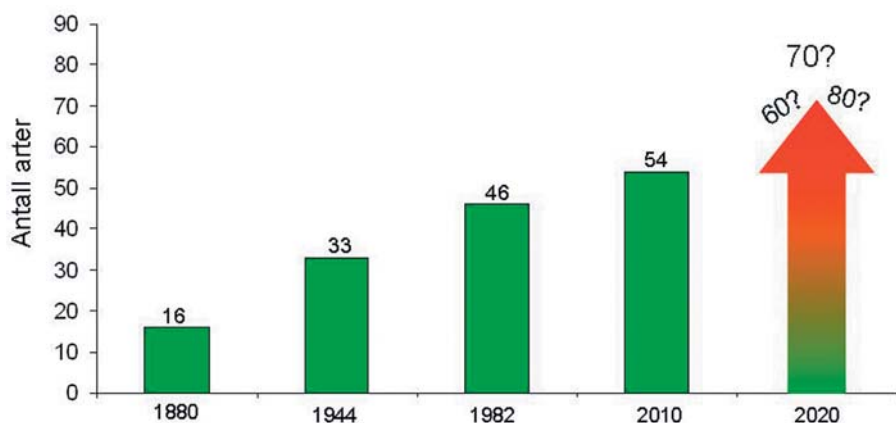
NORGE

P.P.

www.skogoglandskap.no, tlf: 64 94 80 00, Redaktør: Camilla Baumann, Produksjon: Svein Grønvold, Grønvolds Bildebyrå, Trykk: Follotrykk AS 2010, Opplag 3000

Den historiske utviklingen av kjennskapet til antall maurarter i Norge

ninger og hanner som har vinger. Det er kjent at maur kan fly langt og også føres langt med vind og luftstrømmer under gunstige forhold. De fleste maurartene regnes å ha god spredningsevne. Forhold som klima, tilgang på egnete biotoper og konkurranse vurderes som mer begrensende enn spredningsevnen. Vi kan derfor forvente at de fleste artene som finnes i Sverige også forekommer hos oss.

Hvorfor er maur vanskelige å kartlegge?

Skogmaurene som bygger store tuer er de fleste kjent med. De fleste av disse artene er lette å finne. Noen arter danner små kolonier med bare 50 individer totalt og in-

gen spesielle ytre tegn på at det er en koloni til stede. Disse er derimot vanskeligere å finne. Hvis arten er sjelden og kroppsstørrelsen i tillegg bare er 2-3 millimeter er det forståelig at slike arter er vanskelige å kartlegge.

Andre arter igjen har ikke egne kolonier eller arbeidere, men lever som sosialparasitter i koloniene til arter de er nærbeslektet med og dermed ligner svært av utseende. Kanskje finnes de bare i hver 100 koloni i et begrenset område. Det vet vi ikke så mye om. Da trengs en blanding av hardt og målrettet arbeid, kunnskap og flaks for å oppdage dem.

Å forvalte mangfoldet av maurarter

De fleste av våre maurarter er generalister og begrenses mest av klimaet. De lever i mer eller mindre åpent lende med sol. Selv om flere arter tolererer skygge, er det bare en art som er kjent å foretrekke skygge. Arten er foreslått å kalles "skyggemaur" (*Stenamma westwoodii*). Det viktigste tiltaket er derfor å holde kulturlandskapet i hevd og å opprettholde åpne partier og naturenger.

Det finnes ikke så mange av de gamle kjempetuene. Disse tuene kan muligens bli mer enn 250 år gamle. De er sårbare for hugging tett på som gjør at de blir liggende å bake i sola. Fysisk ødelegging ved hugst og kjøring helt innpå er også svært uheldig. Å la trær stå igjen i et belte rundt disse "naturmonumentene" er et godt tiltak.

Du kan lese mer om maur på <http://www.skogoglandskap.no/temaer/maur>

Kontakt forfatteren:

Torstein.Kvamme@skogoglandskap.no

De to sist oppdagede maurartene i Norge er foreslått å hete "tørmarkeitermaur" (*Myrmica speciosus*) (t.h.) og "brunlig sauemaure" (*Formica cunicularia*).

Foto: Karsten Sund